

19 oktober 2022

Utbildningsdepartementet

## Yttrande över promemorian ”Elever i grundskolan, specialskolan, sameskolan och gymnasieskolan ska lättare få läsa i snabbare takt och på en högre nivå” U2022/02568

Läraryrket har fått möjlighet att yttra sig till Utbildningsdepartementet angående promemorian ”Elever i grundskolan, specialskolan, sameskolan och gymnasieskolan ska lättare få läsa i snabbare takt och på en högre nivå”, U2022/02568

Yttrandet är likalydande som det Lärarnas Riksförbund skickar in med sitt förbunds underskrift.

### Förslaget i korthet

Ändringar föreslås i läroplanerna för grundskolan, specialskolan, sameskolan och gymnasieskolan för att ytterligare betona skolans ansvar för särskilt begåvade och högpresterande elever. Det ska vidare framgå att rektorn har ett särskilt ansvar för att eleverna får möjlighet att studera på en högre nivå.

Rektorn ska kunna besluta att en elev i grundskolan, specialskolan eller sameskolan får läsa en eller flera nivåer i ett ämne enligt gymnasieskolans ämnesplan, om eleven bedöms ha goda förutsättningar att klara studierna och elevens vårdnadshavare medger det.

I gymnasieskolan föreslås elever kunna läsa högskolekurser vid sidan av gymnasiestudierna. Högskolekurser ska föreslås även kunna ingå i ett utökat program i gymnasieskolan.

Fjärrundervisning föreslås alltid ska få användas för en elev i grundskolan, specialskolan eller sameskolan på nivåer i ett ämne som eleven läser enligt gymnasieskolans ämnesplan.

Skolverket föreslås få i uppdrag att stärka och stödja skolors arbete med att ge elever som lätt når målen för utbildningen den ledning och stimulans de har rätt till.

Författningsändringarna föreslås i huvudsak träda i kraft den 3 juli 2023.

### Läraryrketets synpunkter

Promemorian stödjer sina förslag bland annat på en rapport från Skolinspektionen (Skolinspektionen 2018, Utmanande undervisning för högpresterande elever) där det framkom att 28 procent av eleverna i årskurs 9 och 23 procent av eleverna i

19 oktober 2022

gymnasieskolans årskurs 2 angav att de inte fick tillräckliga utmaningar i sitt skolarbete. Detta behöver inte innebära att alla dessa elever är högpresterande som behöver flyttas upp en nivå, vissa av de är säkerligen det men det kan också handla om att undervisningen de deltar i inte når upp till den kvalitet man kan önska. Ofta är orsaken till detta arbetsförhållande som gör det svårt för lärare att bedriva en högkvalitativ undervisning, brist på tid för för- och efterarbete, tung arbetsbelastning med andra arbetsuppgifter än undervisning, stora krav på dokumentation, brist på stöd för elever med behov av sådant med mera. Läraryrket vill därför lyfta att lärarnas förutsättningar vad gäller planeringstid och tid för ämnesfördjupad fortbildning är en förutsättning för läraren att fånga alla elever genom en varierad och differentierad undervisning.

Det är också viktigt att lyfta fram det faktum att det finns gränser för hur stora variationer som går att klara av i ett klassrum med en lärare och många elever. I en verklighet med allt större klasser och fler undervisningstimmar kan det vara svårt för lärare att tillgodose de krav på individualisering som präglar svensk skola idag. Att politiken väljer att inte identifiera och adressera denna fråga är något som förbundet finner anmärkningsvärt.

Dagens betygssystem kan även spela in då, som Skolinspektionen pekar på, undervisningen tenderar att läggas på en slags medelnivå, mycket i dagens skolsystem handlar om att få alla att nå godkänt. Detta gör att läraren tvingas att i högre utsträckning prioritera undervisningen för de som behöver hjälp att bli godkända, än för de som är på en mycket högre kunskapsnivå. Detta är i sig ett mycket starkt argument till varför betygssystemet behöver ses över.

Förbundet menar givetvis att det är ett önskvärt scenario att alla elever får möjlighet att till fullo uppnå sin fulla potential i den hastighet som passar de bäst. Längre tid för de som har behov av det och snabbare för de som har behov av det. De elever som presterar på en hög nivå och behöver gå vidare med studier på en ännu högre nivå ska kunna göra det efter beslut av rektor. Centralt i detta är vad som avgör "rätten" att som till exempel grundskoleelev i matematik få läsa en kurs på gymnasiet. System för hur detta ska gå till måste utarbetas och till en del bygga på professionens bedömning av kunskapsnivå och möjligheter till lärande på hög nivå. Det kan även behövas någon form av strukturerat samtal med berörd elev för att utforska ambitionsnivå med mera. Om detta inte formaliseras och fungerar enligt sådana utgångspunkter finns risk för att subjektiva intressen försöker påverka rektor att fatta ett beslut om "uppflyttning". Sådana påtryckningar kan till exempel komma från föräldrar. Det är viktigt att komma ihåg att vara högpresterande per definition också är förknippat med hög status.

Något som inte adresseras tillräckligt i utredningen är hur detta ska lösas organisatoriskt. Beskrivningen med förslag på hur detta kan gå till, anser Läraryrket vara långt ifrån hur verkligheten i skolans värld ser ut. Att flera rektorer och även huvudmän ska vara så flexibla och kunna jämka och anpassa elevernas scheman efter olika skolornas medverkan är snarare ett önsketänkande än en reell utgångspunkt.

Rektorer och huvudmän ska se till att elever ska kunna läsa i snabbare takt, men förslagen hur det kan genomföras är frivilliga, vilket då inte medför ökade kostnader för

19 oktober 2022

staten. Det här kommer definitivt att medföra ökade krav på rektorer och huvudmän utifrån hur verkligheten i skolan ser ut. Staten måste ta sitt ansvar för att detta ska kunna genomföras, genom att till exempel erkänna att det kommer att behöva tillskjutas resurser.

Det innebär alltid utmaningar att lyfta enstaka elever från en grupp och låta de följa annan undervisning. Ett problem, som tidigare visat sig vid försöksverksamhet med detta syfte är hur mottagandet av elever som redan i grundskolan läst en kurs på gymnasienivå ska tas emot då den börjar gymnasiet. Till exempel om eleven läst in Matematik 1 i grundskolan och därför vill börja direkt med Matematik 2, måste det lösas organisatoriskt och schemamässigt. Detta försvåras ytterligare om eleven bor i en storstadsregion och har många gymnasieskolor att välja på, det är då många skolor som måste ta sådana organisatoriska förändringar i beaktande. Om i princip all undervisning för högrepresterande elever blir i form av fjärrundervisning, så säkerställer inte det att dessa elever får den undervisning som just de behöver för att nå så långt som möjligt i sina studier.

Att Skolverket ska ges i uppdrag att genomföra stödinsatser med kompetensutveckling till lärare är att lägga ansvaret hos lärarna. Att det är deras bristande kompetens som är orsaken till att den här elevgruppen inte har fått den stimulans och de lösningar de behöver. Läraryrket vänder sig starkt emot den formen av skuldbeläggande. Lärare ser och vet i de allra flesta fall, precis vilka elever som behöver både stöd och stimulans, men har däremot varken tid, eller några faktiska förutsättningar att genomföra de insatser som eleverna skulle behöva. Elevgrupperna är stora och tillgång till att kunna genomföra en varierad undervisning med tillgång till läromedel och elevhälsa brister på många håll vilket gör individuell anpassning i princip omöjlig. Det måste vara utgångspunkten för varje politiskt beslut som rör skolan. Svensk skola är inte en till en - en lärare per en elev. Undervisning sker i en kollektiv form, i grupper. Vad är utifrån denna konkreta verklighet möjligt att förvänta sig just vad gäller individanpassning i undervisningen. Att ställa krav på individanpassning i allt, ställer i sin tur stora krav på helt andra förutsättningar och resurser, vilka beslutsfattare måste ta i beaktande.

Att lägga tid på kompetensutveckling istället för att åtgärda bristen på förutsättningar kan leda till att huvudmän i sin tur, lägger ansvaret på sina lärare, då det "fastslagits" att grundorsaken är att lärarna inte är kompetenta nog.

Läraryrket menar att de åtgärder som krävs är att undervisningsgruppernas storlek, lärares undervisningstid och planeringstid regleras för att göra förutsättningarna för att kunna genomföra en varierad undervisning möjlig.

Förslagen påstås inte innebära några nya obligatoriska uppgifter för kommunerna, som därmed skulle kräva statlig finansiering. De genomförda läroplansförändringarna ska vara förtydligande och inga nya ansvarsområden läggs på rektorerna, vilket gör att det inte heller innebär några resursförstärkningar. Men kraven skärps att ge elever möjlighet att studera på högre nivå, att detta ska kunna planeras, organiseras och utföras, men det ska inte kosta något ytterligare. Det är tydligt att detta leder till ökade krav på mer arbete och ansvar för rektorer och lärare, utan att ge förutsättningar för detta. Då det är förtydliganden berörs inte huvudmännen i tillräcklig omfattning, utan de kan hänvisa till

19 oktober 2022

att detta ska rymmas inom given budget. Läraryrskombundet vill slå fast att huvudmännen måste försäkra sig om att varje rektor och skola har de resurser de behöver för alla sina elevers behov.

Läraryrskombundet

Johanna Jaara Åstrand  
Ordförande

Lisa Heino  
Utredare